

زیر آسمان بیدخت

(جلد سوم)

www.ketab.ir

کسب و کار در بیدخت قدیم

نگارنده: حسن نورائی بیدخت

سرشناسه	: نورائی بیدخت، حسن ۱۳۲۸-
عنوان و نام پدیدآور	: زیر آسمان بیدخت [کتاب] / نگارنده حسن نورائی بیدخت.
مشخصات نشر	: تهران: حسن نورائی بیدخت، ۱۳۹۴-
مشخصات ظاهری	: ج. ۲: مصور، نمونه، عکس، نمودار.
شابک	: دوره ۹-۸۵۰۰-۰۴-۶۰۰۰-۹۷۸-۶: ج ۱: ۱۰۰/۰۰۰ ریال؛ ج ۲: ۸۴۹۹-۰۴-۶۰۰۰-۹۷۸-۶
	: ۲۵۰/۰۰۰: ج ۳: ۴-۵-۱۹۲-۹۰۶۲۲-۹۷۸
یادداشت	: ج ۲. (چاپ اول: ۱۳۹۷).
یادداشت	: ج ۳. (چاپ اول: ۱۴۰۲) (فیفا).
یادداشت	: ناشر جلد سوم عبارت است
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
مندرجات	: ج ۱. کرblایی ملاسداالله، خادم الفقراء - ج ۲. بیدخت در گذر زمان -
	: ج ۳. کسب و کار در بیدخت قدیم.
موضوع	: بیدخت
موضوع	: Beydokht (Iran)
موضوع	: نورائی بیدخت، اسدالله، ۱۲۶۲ - ۱۳۵۴.
موضوع	: نورائی، محمد، ۱۲۹۵ - ۱۳۷۴.
موضوع	: بیدخت -- سرگذشتنامه
موضوع	: Beydokht (Iran) -- Biography
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ن ۵۵۵/۷۵۷ DS۴۲۰
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۸۲۷۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۷۶۸۱۹

زیر آسمان بیدخت (جلد سوم) کسب و کار در بیدخت قدیم

ISBN : 978-622-90192-4-5

ISBN : 978-600-04-8500-9

9 786000 485009

نگارنده: حسن نورائی بیدخت

ناشر: عبارت

چاپخانه: گیلان

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۲

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک جلد سوم: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۱۹۲-۴-۵

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۸۵۰۰-۹

قیمت: ۱۵۵ هزار تومان

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۵۳۵۵۲۹۱

نشانی پست الکترونیکی: hnooraei@gmail.com

فهرست

صفحه	عنوان
۷	فهرست
۱۲	پیشگفتار
۱۴	درآمد
۱۶	نقشه بیدخت قدیم - سال ۱۳۳۷
۱۸	محلّه‌های بیدخت قدیم
۱۸	رو بازار
۲۲	در اَمبارِ پَهِی
۲۳	در مِسْجِد
۲۴	در دیکونِ عباس
۲۵	در حوضِ مونِ دِه
۲۶	پَی دِه
۲۷	کاروانسراها
۲۹	سِرِ فِلَکَه
۳۰	خیابان‌های منتهی به فلکه
۳۳	سابات‌ها
۳۴	کسب و کار در بیدخت قدیم
۳۴	آجیل فروشی
۳۵	آرایشگری و پیرایشگری
۳۶	آسیابانی
۳۸	آسیابان‌های قدیم بیدخت
۴۰	آهارزنی
۴۰	آهنگری
۴۱	آهنگرهای قدیم بیدخت
۴۵	ابزار فروشی
۴۵	اسباب‌بازی

۴۷	بنایی و معماری
۴۹	بناها و معماران قدیم بیدخت
۶۶	پارچه بافی
۶۸	پالان دوزی
۶۸	پالان دوزهای قدیم بیدخت
۶۹	پالیزبانی
۶۹	پرورش کرم ابریشم
۷۱	تجارت
۷۱	دست اندرکاران تجارت در بیدخت قدیم
۷۶	تراشکاری
۷۷	جواهر سازی
۷۷	چاقو سازی
۷۸	چراغ سازی
۷۸	چوداری
۷۹	حلوایی
۸۰	حلوایان قدیم بیدخت
۸۰	حمامی
۸۱	حمامی های قدیم بیدخت
۸۳	خاک کشی
۸۴	خراس داری
۸۴	خرکاری
۸۴	خیاطی
۸۴	جامه های مردانه در بیدخت قدیم
۸۷	دوخت جامه مردانه در بیدخت قدیم
۸۸	جامه های زنانه در بیدخت قدیم
۸۹	دوخت جامه زنانه در بیدخت قدیم
۹۰	دارو فروشی
۹۰	داروی گیاهی

۹۱.....	داروی شیمیایی
۹۳.....	دکانداری
۹۴.....	دکان داران قدیم بیدخت
۱۰۷.....	دلو سازی
۱۰۸.....	دَنگ
۱۰۸.....	دنگ خانگی
۱۰۹.....	دوچرخه سازی
۱۱۰.....	دوچرخه در بیدخت قدیم
۱۱۰.....	دوچرخه سازان قدیم بیدخت
۱۱۱.....	رانندگی
۱۱۲.....	خودرو سبک
۱۱۲.....	رانندگان خودرو سبک در بیدخت قدیم
۱۱۴.....	خودرو سنگین
۱۱۴.....	اتوبوس
۱۱۶.....	کامیون
۱۱۷.....	رانندگان قدیمی خودرو سنگین در بیدخت
۱۳۳.....	رانندگی تراکتور
۱۳۳.....	رانندگان تراکتور در بیدخت قدیم
۱۳۵.....	رنگ فروشی
۱۳۵.....	ساعت سازی
۱۳۶.....	سبذبافی
۱۳۶.....	سبزی فروشی
۱۳۶.....	سفالگری
۱۳۷.....	سفالگران قدیم بیدخت
۱۴۲.....	سلمانی
۱۴۳.....	سلمانی در بیدخت
۱۴۴.....	سلمانی های قدیم بیدخت
۱۴۶.....	سنگ تراشی

۱۴۷.....	سنگ تراشان قدیم بیدخت
۱۴۹.....	شیشه‌بری
۱۵۰.....	صابون‌پزی
۱۵۱.....	عصاری
۱۵۲.....	عصاران (خراس داران) قدیم بیدخت
۱۵۴.....	عکاسی
۱۵۴.....	غسّالی
۱۵۵.....	فرش بافی
۱۵۶.....	فرش فروشی
۱۵۶.....	قپان داری
۱۵۷.....	قصابی
۱۵۷.....	قصاب‌های قدیم بیدخت
۱۵۹.....	قنادی
۱۶۲.....	قهوه‌خانه داری و کافه‌داری
۱۶۲.....	قهوه‌خانه‌داران قدیم بیدخت
۱۶۷.....	کالای دست دوم
۱۶۸.....	کتابفروشی
۱۶۸.....	کفشدوزی و گیوه‌بافی
۱۶۸.....	کفشدوزهای قدیم بیدخت
۱۷۱.....	کنّاس
۱۷۱.....	کوره داری یا فخّاری
۱۷۲.....	کوره‌دارهای قدیم بیدخت
۱۷۳.....	گاری داری
۱۷۴.....	گاری‌دارهای قدیم بیدخت
۱۷۵.....	گاورانی
۱۷۵.....	لاستیک‌فروشی
۱۷۶.....	مامایی
۱۷۹.....	مرغ‌چرانی

۱۷۹.....	مسافرخانه‌داری
۱۸۰.....	مسافرکشی
۱۸۲.....	مصالح‌فروشی
۱۸۲.....	مسگری
۱۸۳.....	مسگرهای قدیم بیدخت
۱۸۶.....	مقنّی‌گری
۱۸۶.....	مقنی‌های قدیم بیدخت
۱۸۹.....	مکانیکی
۱۸۹.....	مکانیک‌های قدیم بیدخت
۱۹۴.....	نانوایی
۱۹۵.....	نان بیدختی
۱۹۵.....	نانوهای قدیم بیدخت
۲۰۱.....	نجاری
۲۰۱.....	نجان قدیم بیدخت
۲۰۴.....	نقاشی ساختمان
۲۰۴.....	نمدمالی
۲۰۵.....	نمد مالی در بیدخت قدیم
۲۰۷.....	نوفروشی
۲۰۷.....	هیزمکشی
۲۰۸.....	یخ‌فروشی
۲۰۹.....	فهرست نام‌ها
۲۱۶.....	فهرست مکان‌ها

پیشگفتار

عشق و علاقه به وطن در نهاد همه‌ی انسان‌ها وجود دارد و در ادیان آسمانی، بویژه دین مبین اسلام، نیز مورد توجه بوده و در خصوص مهرورزی نسبت به آن سفارش بسیار شده است. عشق به وطن، علاقه‌ای طبیعی است که خداوند در دل مخلوقات قرار داده است طوری که حتی حیوانات نیز به محل زندگی خود گرایش غریزی دارند. انسان جایی را که در آن به دنیا آمده و بزرگ شده است دوست دارد، نوشیدن از آب وطن، زیستن با مردم وطن و استفاده از وسایل و نعمت‌های مادی و معنوی آن، سبب می‌شود تا بین وطن و انسان رابطه‌ی قلبی مستحکمی ایجاد گردد که از آن به وطن‌دوستی تعبیر می‌شود.

تهیه‌ی مجموعه کتاب‌های زیر آسمان بیدخت با کسب اجازه از جناب آقای حاج دکتر نورعلی تابنده مجدوب علیه‌س‌اه قدس‌الله سرّه العزیز، آغاز گردیده و نگارش کتاب حاضر که سومین جلد از این مجموعه است، با عنایت مولای بزرگوام جناب آقای حاج مهندس معمار سید علیرضا جذبی ثابت علیه‌س‌اه سلّمه‌الله تعالی، انجام شده است.

در کتاب حاضر سعی بر آن است که کسب و کار و به طور کلی پیشه‌های مردم بیدخت قدیم (متولدین پیش از دهه ۱۳۳۰) به اختصار معرفی و شرح مختصری نیز از پیشکسوتان و صاحبان این مشاغل ارائه گردد. در نگارش این کتاب، علاوه بر اطلاعاتی که همشهریان گرامی ارائه کرده‌اند - که جای بسی تقدیر دارد - در مورد معرفی برخی مشاغل از یاد رفته به کتاب «تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی و کسب و کار»^۱، تألیف آقای جعفر شهری مراجعه شده است.

توضیح اینکه در کتاب حاضر هر جا عبارت «مزار سلطانی» ذکر می‌شود، منظور

۱ - تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی و کسب و کار، جعفر شهری یاف، تهران، مرکز فرهنگی

زیر آسمان بیدخت (جلد سوم) / ۱۳

مزار سلطانی بیدخت و هرجا سخن از «مزار جعفرآباد» می‌آید، منظور مزار جعفرآباد بیدخت است. اضافه می‌شود که مسجد جامع، مزار سلطانی و مزار جعفرآباد در جلد دوم همین مجموعه به تفصیل معرفی گردیده است.

www.ketab.ir

درآمد

در بیدخت قدیم، مردم بیشتر یا کشاورز بوده اند یا دامدار. شماری نیز به کارهای خدماتی و داد و ستد کالا اشتغال داشته و اصطلاحاً کاسب کار بوده اند. اما در عین حال که هرکدام فعالیت خاص خودش را دنبال می کرد، در دو زمینه‌ی دیگر نیز کم و بیش اقداماتی معمول نموده و به اصطلاح دستی بر آتش داشت. کسی که عمده‌ی کارش کشاورزی بود، به منظور رفع خواسته‌های روزانه‌اش، احشامی چون گاو، گوسفند، الاغ و تعدادی مرغ و خروس نیز نگهداری می کرد. به همین ترتیب، کسی هم که دامدار بود، یک باغ انگوری و مقداری زمین کشاورزی زیر کشت داشت. کاسب کاران هم معمولاً در کنار فعالیت‌های حرفه‌ای خود، کارهای کشاورزی انجام داده و دام و طیوری نیز در خانه نگهداری می کردند. علاوه بر سه گروه یاد شده‌ی بالا، از گروه دیگری نیز می توان یاد کرد که در نهادها و مؤسسات کشوری و لشکری کار کرده و کارمند، یا به اصطلاح آن زمان، نوکر دولت بودند. نکته‌ی مهم اینکه هرچه به زمان حال نزدیک‌تر شده ایم، شمار دست اندر کاران این گروه افزایش داشته است.

در سال‌های دور گذشته، کسب و کار در بیدخت تنوع چندانی نداشت و به دکان داری (بقالی)، نانوائی، قصابی، بنائی، سفالگری، کفشدوزی و پارچه‌بافی و نظایر آن محدود می شد که بخش عمده‌ی آن هم نه به صورت دکان و مغازه بلکه در درون منازل (سراها) فعالیت داشتند. رفته رفته با بزرگتر شدن بیدخت، هنرمندان و صنعتگرانی از نقاط دیگر گناباد و کشور به بیدخت آمده و هنر و صنعت خود را ترویج نمودند. و از آنجا که بیدخت از بیش از یکصد و پنجاه سال پیش محل سکونت و مدفن بزرگان دین و عرفان بود، علاقه‌مندانی از دیگر شهرهای کشور برای زیارت به بیدخت آمده و چند روزی در آن اقامت می گزیدند. برخی از ایشان که صاحب فن و هنری بودند که در بیدخت وجود نداشت، به تشویق بزرگان در بیدخت ماندگار شدند تا صنعت خود را در این شهر ترویج نمایند. مواردی نیز وجود داشت که با راهنمایی و

زیر آسمان بیدخت (جلد سوم) / ۱۵

مساعدت ایشان، افرادی از بیدخت برای یاد گرفتن فن و هنری، به شهرهای دیگر اعزام می‌شدند.

از آنجا که در کتاب حاضر سعی بر تمرکز روی کسب و کار در بیدخت قدیم است، پیش از پرداختن به شرح حرفه‌ها و مشاغل مختلف، به معرفی محله‌هایی می‌پردازیم که بیشتر کار و کاسبی‌ها در آنها جریان داشت.

www.ketab.ir